

УДК 342.9

Різниченко В.Р.

студ. гр. Ю-110, НУ «Запорізька політехніка»

«ГРАФЕ ПАРАНОМОН» ЯК ПРООБРАЗ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО НАГЛЯДУ

З моменту набуття незалежності України ми можемо спостерігати стійкий напрямок до збільшення загальної кількості нормативно-правових актів, прийнятих державними органами, але не всі прийняті законодавчі акти спрямовані на благополуччя громадян. Тому, такий інститут як «графе параномон» є актуальний на сьогодні для нашої держави.

«Графе параномон» (з грецької *grapho* – пишу, *paranomos* – беззаконний, не справедливий) – назва означає «позов проти (законопроектів), що суперечать закону». Вважають, що «графе парамон» було введено в Афінах під час розквіту демократії – близько року 415 р. до н. е. Позов «на протизаконне» міг стосуватися як вже прийнятих законів (чи указів), так тих, що виступають ще як пропозиція. Зі звинуваченням «на протизаконне» міг виступити кожен громадянин Афінського полісу проти того, хто, на його думку, пропонував (або вже провів) закон, що суперечить демократичній конституції та інтересам держави. Інститут «скарги на протизаконне» таким чином давав кожному громадянину право виступати на захист існуючих законів та всього устрою афінської демократії, а також обмежував внесення до законодавчих органів поспішних, погано підготовлених або свідомо неправильних основоположних правових норм.

«Графе параномон» виконував подвійну функцію. По-перше, він давав можливість переглянути і, навіть, скасувати декрети і закони, прийняті народними зборами (умовно кажучи законодавчим органам) Афінського полісу. У цьому він нагадує суди нагляду, такі, наприклад, як сучасний Верховний суд США, або Конституційний суд України. Однак судді (яких

зазвичай називають присяжними) афінського суду (гелієї), як і присутні на зборах, були звичайними громадянами, а не експертами з правових питань (присяжні, правда, мали трохи вищий статус, оскільки вони повинні були бути старше тридцяти, а не двадцяти, як для зборів, і вони були під присягою). Цей механізм можна порівняти з функціями верхніх палат сучасних парламентів, що існують в багатьох сучасних демократичних державах. Однак в Афінах цей розгляд не був автоматичним, а повинен був відбуватися за ініціативою громадян. На відміну від верхньої палати або спеціально створеного суду, перегляд не був оформлений як неупереджений та об'єктивний повторний розгляд, а був оформлений як звинувачення, проти автора закону, який як відповідач повинен захищатися й уразі засудження він ніс відповідне покарання.

Друга функція «графе параномон» полягала в тому, що він був «зброею», за допомогою якого або афінські політики-суперники могли нашкодити один одному, або, засобом, коли афінський демос міг віддати перевагу або покарати лідерів, які йому служили. Після п'яти років чинності закону позов не розглядався. У випадку винесення обвинувального вироку зазвичай як вид покарання виносився штраф, іноді невеликий, але іноді настільки великий, що його не можна було сплатити. В цьому випадку відповідач позбавлявся виборчих прав (атимія), що фактично призводило до припинення політичної кар'єри. Іноді, при несприятливому результаті, обвинувачуваний ніс більш тяжке покарання – смертну кару.

Звичайно розглянута нами давня афінська процедура «графе параномон» далеко не у всіх деталях відтворює теперішні для нашого часу схеми конституційного контролю і в них проглядається лише окремі подібності і паралелі, але це і не так уже й важливо. Важливо інше, цей та інші історичні приклади показують, що якщо в тій чи іншій країні виникає політичний устрій, при якому робляться спроби надати групі правових норм фундаментальний, основоположний і домінуючий характер, то держава і суспільство відчуває потребу в інститутах і процедурах, що будуть гарантувати стабільність і пріоритетність цих норм. При цьому не має значення чи зосереджені ці норми в єдиній писаній конституції чи розповсюджені в різних джерелах формального і неформального характеру.